

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Серія «Наука»

ЛІКИ – ЛЮДИНІ.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФАРМАКОТЕРАПІЇ
І ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Матеріали ХХХІІ Всеукраїнської
науково-практичної конференції
з міжнародною участю

21 травня 2015 року
м. Харків

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ
№ 501 від 9 липня 2014 року*

Харків
НФаУ
2015

Редакційна колегія:

Головний редактор – акад. НАН України, проф. В. П. Черних

Заступники головного редактора: проф. Б. А. Самура, проф. І. В. Кіреєв, проф. Л. В. Деримедвідь

Відповідальний секретар – Ю. О. Псурцева

Члени редакційної колегії: проф. А. А. Котвіцька, проф. А. Л. Загайко, проф. В. А. Кліменко, проф. П. І. Потейко, проф. В. П. Андрющенко, проф. О. А. Цодікова, проф. Т. Д. Звягинцева, проф. Н. М. Кононенко, доц. М. Г. Бакуменко, доц. В. Є. Кашута, доц. О. О. Рябова, доц. Н. В. Жаботинська, доц. Н. М. Трищук, доц. М. В. Савохіна, доц. В. В. Куновський, І. Б. Книженко

Ліки – людині. Сучасні проблеми фармакотерапії і призначення лікарських засобів : матеріали XXXII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (21 травня 2015 року). – Х. : НФаУ, 2015. – 392 с. – (Серія «Наука»).

Збірник містить статті і тези доповідей XXXII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Ліки – людині. Сучасні проблеми фармакотерапії і призначення лікарських засобів».

У матеріалах конференції розглядаються проблеми фармакотерапії захворювань людини, наведені результати експериментальних та клінічних досліджень, аспекти вивчення й упровадження нових лікарських засобів, доклінічні фармакологічні дослідження біологічно активних речовин природного і синтетичного походження. Наведені також праці, присвячені особливостям викладання медико-біологічних і клінічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Видання розраховано на широке коло наукових і практичних працівників медицини і фармації.

Відповідальність за зміст наведених матеріалів несуть автори.

ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТТЯ З БЕЗПЕЧНОСТІ ФАРМАКОТЕРАПІЇ ПІД ЧАС СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ПРОВІЗОРІВ З ФАХУ «ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦІЄЮ»

Білай І.М., Дарій В.І., Гетало О.В., Демченко В.О., Красько М.П., Остапенко А.О.

Запорізький державний медичний університет, м. Запоріжжя

Поштовхом для розглядання проблеми безпечного застосування лікарських засобів стала «талідомідова трагедія» у 1961 р., виявлення розвитку «грей-синдрому» у дітей при застосуванні хлорамфеніколу, заборона в 1971 році застосування діетілстільбестролу у зв'язку з розвитком пухлин в статевих органах дівчаток, матері яких застосовували цей препарат. Це стало причиною зосередження зусилля на заходах, котрі б надійно забезпечили безпеку пацієнтів.

У зв'язку з цим проблема безпеки лікарських препаратів стає все більш актуальною у всьому світі. Проблема ускладнень фармакоterapiї однаково важлива як для лікарів, так і провізорів, які повинні орієнтуватися в колі питань, пов'язаних з призначенням і застосуванням лікарських засобів. Провізор повинен здійснювати повноцінну фармацевтичну опіку, яка має на увазі прийняття відповідальності перед конкретним пацієнтом за результат лікування лікарськими препаратами, що включає не тільки раціональний вибір лікарського засобу, оптимальної лікарської форми, шляхів введення, грамотного комбінування лікарських речовин, а й облік та попередження ускладнень фармакоterapiї. Згідно з визначенням ВООЗ до побічних дій лікарських засобів відносять будь-яку реакцію на препарат, шкідливу і не бажану для організму, що виникає при його призначенні для лікування, діагностики та профілактики захворювань. У той же час провізор повинен не тільки допомагати лікареві у виборі лікарських засобів, а й самому з'ясувати для лікування якого захворювання необхідний лікарський препарат, чи немає у пацієнтів симптомів, які потребують термінової консультації лікаря поради не тільки лікарський препарат, але і вибрати оптимальну лікарську форму, розповісти про правила прийому препарату, попередити про можливі побічні реакції, взаємодію ліків з їжею і іншими лікарськими препаратами.

Особливо важливим клініко-фармацевтичним аспектом при проходженні спеціалізації провізорами з фаху «Організація і управління фармацією» є формування вміння самостійно оцінювати безпечність лікарських засобів і проводити корекцію виявлених побічних ефектів. Після проведення викладачем теоретичної частини заняття, на якому він акцентує увагу провізорів на побічних реакціях: передбачених (закономірні) та непередбачуваних (незакономірні). При цьому у разі виникнення ускладнень фармакоterapiї приділяється увага на способі корекції небажаних ефектів, таких як, зміна швидкості введення, шляху введення, розподілу дози препарату протягом доби, характеру харчування; поєднання з прийомом їжі; зміна наслідків факторів зовнішнього середовища; відміна препарату, яка потенціює побічні ефекти; фармакологічна корекція; зменшення дози препарату, відміна препарату (заміна препарату).

Залежно від переважної локалізації і клінічної характеристики побічних ефектів лікарських засобів при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, легенів, системи крові, серцево-судинної системи, ендокринної системи і обміну речовин, сечостатевої системи, ЛОР-органів, опорно-рухового апарату, центральної нервової системи, органів зору. Відзначається, що за період 2004-2014 роки у відділ фармакологічного нагляду Державного фармакологічного центру міністерства здоров'я України надійшли повідомлення про побічні реакції лікарських засобів, які були виявлені у вигляді алергічних реакцій з боку шкіри (33%), симптоми захворювань шлунково-кишкового тракту (23%), захворювань серцево-судинної системи (17%). 47% побічних ефектів реєстрували при застосуванні комплексної фармакотерапії (до трьох лікарських засобів). Серед 52% повідомлень про підозру на побічні реакції на засоби вітчизняного і 48% – закордонного виробництва. Найчастіше відзначали побічну дію при застосуванні серцево-судинних засобів (26%) і антиаритмічних препаратів (21%).

Провізори під час проходження спеціалізації повинні засвоїти, що за характером розвитку ураження побічні ефекти може бути: гострі, підгострі і хронічні, а також – за течією ускладнень фармакотерапії: самостійні, під впливом додаткових чинників, прогресуючі.

Практична частина заняття починається з вибору комплексу клінічних, функціональних і біохімічних методів дослідження, необхідних для спостереження і виявлення за ступенем вираженості побічних ефектів лікарських речовин. При аналізі клінічних історій хвороби провізор повинен вміти виявити, які зміни можуть бути в динаміці клінічних та лабораторних даних: пов'язані з перебігом захворювання; з впливом препарату, призначеного з лікувальною метою, а які є проявом побічного ефекту.

Самостійна робота провізорів під час проходження спеціалізації з фаху «Організація і управління фармацією» проходить в кабінетах функціональної діагностики. Тут проводиться одноразове вивчення ряду фармакологічних препаратів, основні побічні ефекти від застосування яких можна передбачити на підставі вивчення механізму дії (ефект першої дози). В якості методів контролю використовується аналіз частоти серцевих скорочень, величини артеріального тиску. Вивчається динаміка показників електрокардіограми, показники працездатності в тесті на велоергометрі, тип реакції серцево-судинної системи в пробі на навантаження – вивчаються такі побічні реакції серцево-судинних препаратів, як брадикардія, порушення атріовентрікулярної провідності, ортостатична гіпотензія. Крім цього, фіксуються суб'єктивні побічні відчуття з боку органів шлунково-кишкового тракту, центральної нервової системи. Акцентується увага на те, що наявність і ступінь вираженості побічного ефекту, в першу чергу, свідчить про функціональні порушення в системі. Це можливо продемонструвати при вивченні серцево-судинних ефектів, при застосуванні β -стимуляторів у хворих з бронхоспастичним синдромом, проводиться аналіз ступеня вираженості прямого лікувального ефекту і величини побічного ефекту. При цьому прямий ефект може оцінюватися за даними пневмотахіметрії або спірографії, а побічний – по величині частоти серцевих скорочень і артеріального тиску.

Контроль готовності провізорів під час проходження спеціалізації з фаху «Організація і управління фармацією» засвоєння розуміння поточного заняття може проводитися в звичайній формі і використання контрольних питань та ситуаційних завдань у вигляді перевірки умінь вимірювання артеріального тиску, пульсу, частоти серцевих скорочень, частоти дихання, розпитування скарг у хворого, збору не тільки анамнезу хвороби та життя, а й лікарського анамнезу. При цьому, у першу чергу звертається увага на можливість провізора оцінювати безпеку дії лікарської речовини. Кожен викладач до початку заняття готує 10 варіантів питань і завдань. Відповіді на поставлені питання і завдання можна давати в письмовому вигляді. Аналіз правильності рішень проводиться викладачем по мірі подачі відповідей. Після перевірки правильності виконання завдання обговорюються найбільш складні або недостатньо ясні питання. Роль викладача на цьому етапі полягає у корекції пояснень по основним аспектам обліку та корекції побічних ефектів лікарської терапії.

Таким чином, на заняттях по клінічній фармації вирішується основна мета – навчити провізорів-курсантів основним принципам аналізу побічних ефектів лікарських засобів для вирішення питань фармацевтичної опіки.

Література

1. Астахова А.В., Лепяхин В.К. Неблагоприятные побочные реакции и контроль безопасности лекарств: Руководство по фармадзору. – М.: Кошто-Центр, 2004. – 200 с.
2. Белай И.М. Учебно-методическое пособие к практическим занятиям по клинической фармации для провизоров-курсантов по специальности «Общая фармация». – Запорожье, 2011. – 40 с.
3. Зіменківський А.Б., Зарума Л.Є. Клінічний провізор в системі охорони здоров'я // Вісник фармакології і фармації. – 2007. – №6. – с. 58-60.
4. Організація фармакологічного нагляду в Україні / Стефанов О.В., Вікторов О.П., Мальцев В. І. та ін. – К.: Авіценна, 2002. – 88 с.
5. Толочко В.М. На шляху гармонізації фармацевтичної освіти до європейського освітнього простору // Досягнення та перспективи розвитку фармацевтичної галузі: Матеріали VI національного з'їзду фармацевтів. – Х.: Вид-во НФаУ, 2005. – С.45-46.
6. Фармацевтическая опека: атлас / И.А.Зупанец, В.П.Черных, В.Ф.Москаленко и др. – К.: Фармацевт Практик, 2004. – 192 с.